

7. Sociální stratifikace

Stratifikace

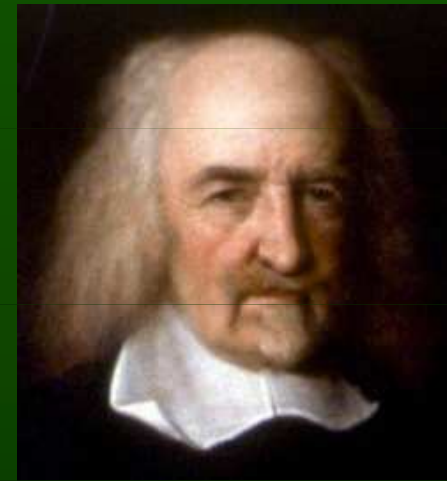
- z latinského *stratum* - vrstva, *facere* - činit
- vytváření vrstev, vrstvení, rozvrstvení
- hierarchické uspořádání členů určité skupiny, společnosti
- Patrně neexistuje žádná společnost, kde by se nevyskytovala nerovnost mezi lidmi
- Každá společnost potřebuje pro své úspěšné fungování mechanismy legitimizace sociálních nerovností
- Nerovnost je pravděpodobně „přirozená“
- Předmět studia sociologie konfliktu
- Jsou třídy skutečné nebo pouze domnělé koncepty sociologů???

Každá nám známá společnost je stratifikovaná, bylo něco před tím...?

- Prvobytně pospolná společnost marxistických historiků – ideologické falsum
- Beztrždní společnost anarchistické a marxistické ideologie – neuskutečnilo se(!)
- Filosofická projekce „přirozeného stavu“ (např. teorie společenské smlouvy)

Thomas Hobbes

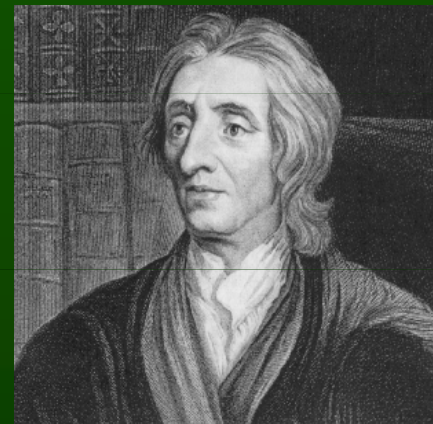
(1588 – 1679)

- „Každý člověk nazývá dobrem to, co je mu příjemné a zlem pak to co mu přináší opak.“
- „Homo homini lupus“, „bellum omnium contra omnes“ (Leviathan)
- V přirozeném stavu by byl lidský život „osamělý, ubohý, ošklivý, krutý a krátký“.
- Teorii božského původu společnosti nahradil teorií „společenské smlouvy“. Stát je lidským vynálezem – Hobbes tvrdil, že člověk je nucen v zájmu přežití vytvářet stát, aby byl zachován mír ve společnosti.
- Nepřipouštěl sociální svobody a demokracii, podporoval neomezenou moc a monarchii, v jejímž čele by stál jediný vládce.

John Locke

(1632 – 1704)

- Vyvrací teorii božského práva králů */První pojednání o vládě/*
- Lidé jsou si přirozeně rovni, nikdo nemůže nikoho podrobit své autoritě bez jeho souhlasu
- Politická autorita je jiná než ostatní systémy autority a nadřazenosti ve společnosti
- Přirozený zákon (právo na život, svobodu, majetek, nutnost dodržet slib a právo trestat přestupky)
- Lidské dějiny probíhají jako posun od přirozeného stavu (zákona) k politické společnosti

Jean Jacques Rousseau

(1712 – 1778)

- Lidé jsou si přirozeně rovni a svobodní, žijí podle principu sebezáchovy a soucitu
- Transformací „přirozeného člověka“ ve „společenského člověka“ vzniká nerovnost, soutěživost, sobectví, schopnost škodit druhým.
- „Člověk se narodil svoboden a přesto je všude v okovech“ /*O společenské smlouvě*/
- Moderní politika by měla být založena na „obecné vůli“
- Aby byla společnost legitimní musí politická rozhodnutí odpovídat zákonům, které jsou schváleny svrchovaným lidem a jsou závazné pro všechny občany bez rozdílu.

Základní formy stratifikace:

- 1) Otroctví – používání lidí jako subjektů práce, vznik instituce vlastnictví.
- 2) Kastovní systém – segregace společenských skupin pomocí rituálů, hierarchie je neprůchodná, absolutní dědičnost, náboženská legitimizace
- 3) Stavy – systém povinností ale i práv, segregace (částečně prostupná), upraveno zákony (tradicí), existuje určitá vertikální mobilita, adopce do stavu, koncept dědičnosti
- 4) Třídy – nefungují na bázi práva, z hlediska legálního neexistují, příslušnost ke třídě je důležitá z hlediska přístupu k ekonomickým zdrojům

Kastovní systém

- Indický subkontinent – védská kultura, kultura hinduismu
- Nábožensky legitimizovaná společenská nerovnost (Rgvéd - Purušasúkta)
- Čtyři hlavní skupiny (varna=barva):
 - Bráhmani
 - Kšátrijové
 - Vaišjové
 - Šúdrové
- Mimo stojí „nedotknutelní“
- Jednotlivé kasty – džáty – zrození
- Příslušníci tří nejvyšších skupin – dvidža (dvojzrození)
- Védská tradice spatřuje v tomto uspořádání záruku vyloučení bezohledné konkurence jednotlivých vrstev a skupin společnosti

Indoevropská společenská struktura

- Georges Dumézil: Mýty a bohové Indoevropanů
- teorie o trojčlennosti společenského uspořádání Indoevropanů – zakotveno v náboženství, mytologii
- Indie, Řím, Skandinávie, starý Írán, Keltové, Slované
- původní indoevropská společnost se dělila na kněze, válečníky a rolníky – pastevce
- Každá skupina měla svého „boha“ – např. Germáni: Ódin, Thór, Freja
- Podobně křesťanský středověk: 1) lid pracující 2) lid bojující 3) lid modlící se

Jiné systémy stratifikace

- Nerovnost na základě rasové nebo etnické příslušnosti:
 - Apartheid, Bantustan (JAR)
 - Rasová segregace (USA)
 - Ghetta, numerus clausus (Evropa – středověk - novověk)
 - Slumy
 - Extrémní forma – šoa (holocaust)

pražské židovské ghetto na přelomu 19. a 20. stol.

pražské židovské ghetto na přelomu 19. a 20. stol.

pražské židovské ghetto
na přelomu 19. a 20. stol.

"All the News
That's Fit to Print"

The New York Times

Late Edition
New York, Friday, May 10, 1943
Price 15 Cents
Published by The New York Times Company
500 N. York St., New York 17, N. Y.

VOL. CLXV No. 11,874

MAY 10, 1943

3 CENTS

WARSAW GHETTO UPRISING AN OVER-REACTION EUROPEAN LEADERS BLAME JEWS FOR DISPROPORTIONATE RESPONSE

League of Nations anti-bias panel accuse Jews of racism

INTERNATIONAL OUTRAGE

Jews caught on tape while racially targeting Nazis

By EDITH S. GARDNER
The League of Nations anti-bias panel today accused Jews of racism in their role in the Warsaw ghetto uprising, and said they had caught on tape Jews targeting Nazis with racial slurs.

ZIONISTS HAVE NO EXIT STRATEGY IN EUROPE

By EDITH S. GARDNER
The League of Nations anti-bias panel today said it had no exit strategy in Europe.

JEWISH RESISTANCE SHATTERS HOPES FOR A PEACEFUL FINAL SOLUTION

How could both sides have blundered so badly?

SS peacekeepers protect German civilians from Jewish attacks

Jewish Over-Reaction May Cause Grave Humanitarian Crisis

By EDITH S. GARDNER
The League of Nations anti-bias panel today said the Jewish over-reaction in the Warsaw ghetto uprising could cause a grave humanitarian crisis.

POLL: PUBLIC OPINION SHIFTS TOWARDS GESTAPO

PEACE VIGIL CALLS FOR A CEASE-FIRE

By EDITH S. GARDNER
A peace vigil today called for a cease-fire in the Warsaw ghetto uprising.

GOEBBELS: ZIONISTS MUST BE HELD ACCOUNTABLE FOR WAR CRIMES

Many believe that charismatic spokesman for the popular
National Socialist German Workers Party speaks for all Europeans

By EDITH S. GARDNER
Joseph Goebbels today said that Zionists must be held accountable for war crimes.

CULTURE SHOCK: American knee-jerk support of Jewish rebels irritates cultured Europeans

The New York Times,
10. květen 1943

Třídy:

- Skupiny lidí, kteří nejsou v přímém kontaktu
- Shoda životního způsobu, která je spjatá s existencí určitých zdrojů
- Nesouvisí se subjektivní zkušeností člověka, jsou objektivní společenské povahy
- Klasická teorie tříd v sociologii: Marx, Weber

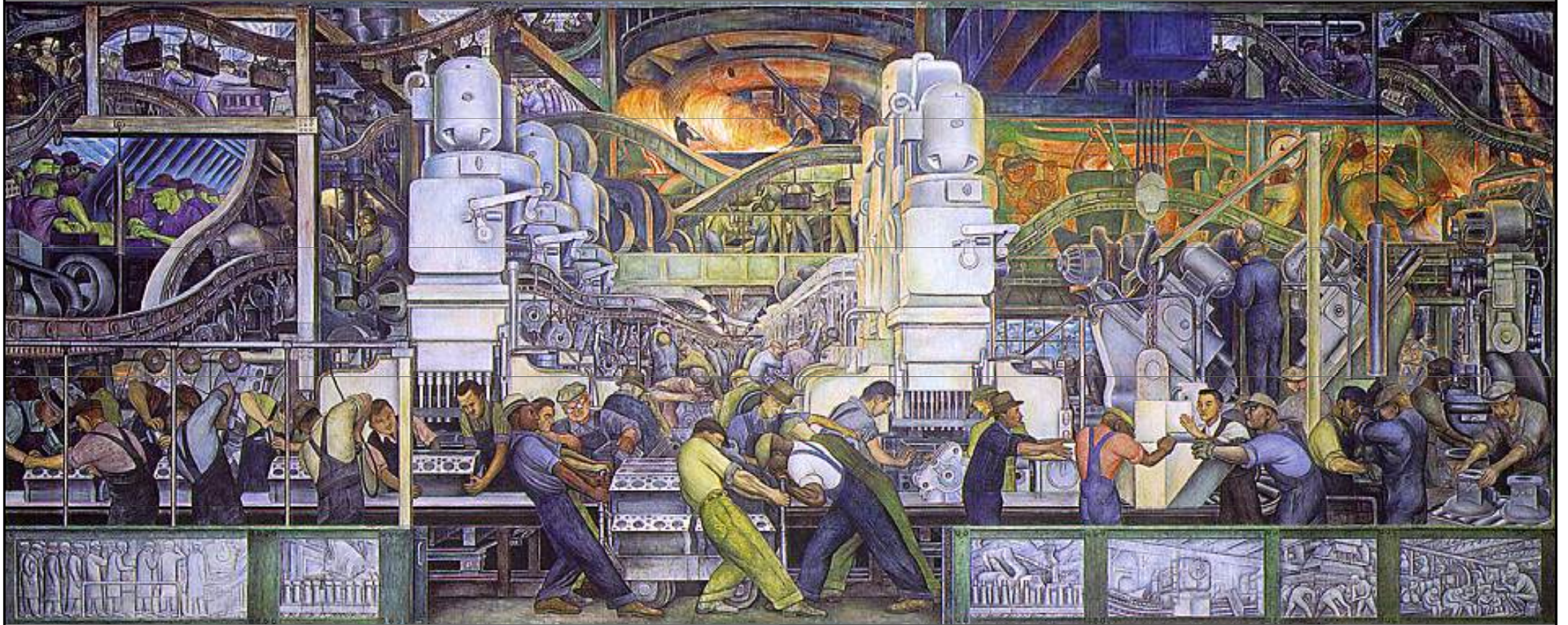
Giuseppe Pellizza da Volpedo: Čtvrtý stav, 1901

Ilja Jefimovič Repin: Burlaci na Volze, 1870 - 1873

Jean-François Millet: Sběrači, 1857

Diego Rivera: Detroit Industry, North Wall, 1932-33,

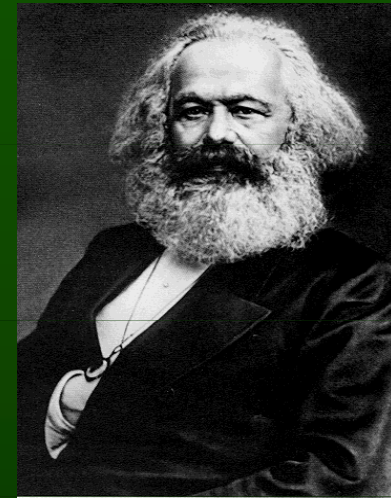
Věra Ignat'jevna Muchina:
Dělník a kolchoznice
1937

Hudba

- Elvis Presley: In the Ghetto, 1968
- John Lennon: Working Class Hero, 1970

Karel Marx

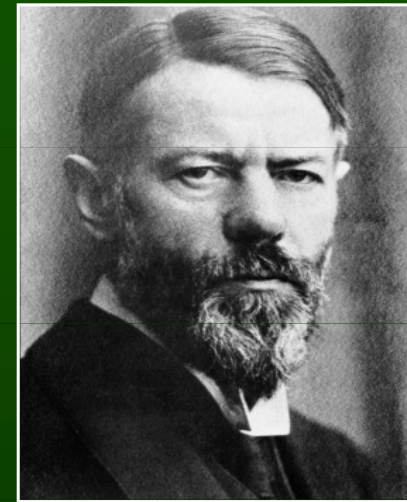
(1818 – 1883)

- Třída – postavení v systému dělby práce
- Třída – skupina lidí, kteří mají stejný vztah k výrobním prostředkům (vlastnictví/nevlastnictví)
- Vykořisťování vychází z existence nadhodnoty
- Materialismus – „ekonomický“ pohled na dějiny – ekonomická základna, kulturní nadstavba
- Teorie třídního boje – vykořisťování na základě vztahu k výrobním prostředkům
- Kritika státu a zastupitelské demokracie

Max Weber

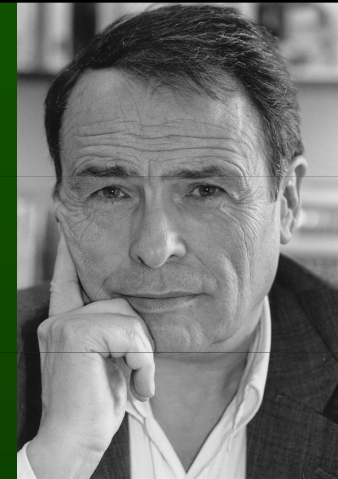
(1864 – 1920)

- Stratifikace není jen záležitostí vlastnictví a kontroly výrobních prostředků, ale i vlastností a schopností lidí.
- Způsob života, koncept prestiže
- Uvědomění si shody zájmů

Pierre Bourdieu

(1930 - 2002)

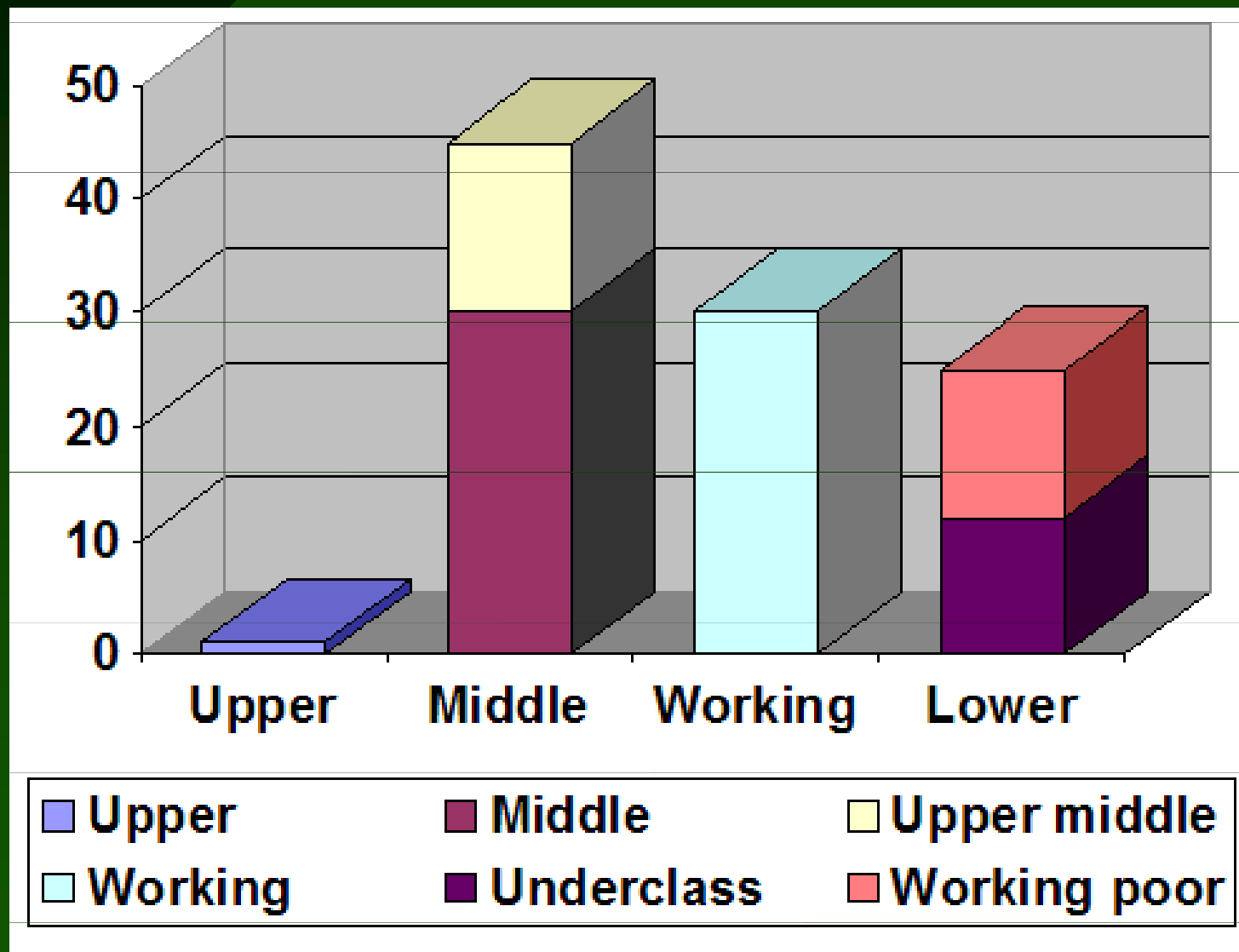

- je řazen k proudu tzv. kritické či angažované sociologie
- Nerovnost je vyjádřena disproporcí mezi různými druhy kapitálu – sociálním, kulturním, ekonomickým
- Kulturní kapitál: způsob interpretace kulturních symbolů
- Sociální kapitál: sociální kompetence, síť kontaktů, klientelismus, protekce, známosti

Společenská struktura

- 1) **Vyšší třída** – nejdůležitějším kritériem je vlastnictví, které může být předáváno prostřednictvím dědictví
- 2) **Střední třída:**
 - ◆ **vyšší střední třída** – lidé, kteří vykonávají práci, která vyžaduje vědění
 - ◆ **nižší střední třída** – nekreativní činnost, která také předpokládá znalost
 - ◆ **Nižší třída** (pracující, dělnická) – manuálně pracující
 - ◆ **Under class** – marginalizovaní, nepracující, dlouhodobě nezaměstnaní

Socioekonomické rozdělení v USA

Gilbert, Dennis (1998). *The American Class Structure*. New York

Jak je to v České republice?

- PhDr. Tomáš Katrňák, Ph.D.
- *Odsouzení k manuální práci - vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*, SLON 2004
- Výzkum: Třídní struktura a sociální mobilita v České republice, 1989 - 2009

Způsob kompenzace sociálních nerovností: sociální stát (welfare state)

- Vzniká v 19. stol. ve Francii, v Německu a Velké Británii
- Státem organizovaná solidarita nahrazuje (ne zcela) církevní charitu a přirozenou mezilidskou solidaritu
- Stát přerozděluje značnou část finančních prostředků na podporu sociálně slabých
- V posledních desetiletích jsou sociální státy v Evropě v krizi a procházejí sérií reforem

Příčiny krize sociálního státu:

- Tempo růstu sociálních výdajů převyšuje tempo ekonomického růstu
- Stárnutí populace
- Vysoké náklady na státní byrokracii
- Demotivace sociálně slabých

- Charles Murray: Příliš mnoho dobra

